

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOTREDJE ÅRGÅNGEN

1912

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1912

Wivallius som patriotisk siare samt Wivallii grafskrift.

Några nyfunna Wivallius-dikter

Af

Birger Lövgren.

I flera bref från 1631 och 1632¹ omnämner Wivallius en af honom författad profetisk dikt, ett "Fantasticon", ur hvilket han äfven citerar 8 verser. För öfrigt har dikten hittills varit okänd. Schück upptar den i sin förteckning öfver Wi:ii dikter som förlorad.² Jag har emellertid påträffat den i en från början af 1700-talet härörande handskrift (E. 144) på Uppsala Universitetsbibliotek.

Dikten bär här öfverskriften "Mirabile Fantation Wiwallij N. Det är en Underlig Fantation Laurentii Wiwallii". Dess identitet med hans 1631 skrifna Fantasticon bevisas af att de 8 ofvan omtalade verserna däri återfinnas.

De sista 25 verserna i afskriften skiljas från de öfriga genom författarens namn på särskild rad. Innehållet ger vid handen, att de utgöra en dikt för sig: en profetia vid en af Karlarnas tronbestigning — om den är af Wivallius, nödvändigtvis vid Karl X Gustafs. Något skäl att betvifla dennes författarskap synes icke

¹ Utom i de af Schück aftryckta brefven till Nils Nilsson, skrifna det ena den 28 okt. 1631 och det andra 1632 (Schück, *Wivallius* 1: 158, 161) äfven i en till Rådet riktad skrifvelse af den 9 sept. 1631. Han ber här, att råds herrarna »betrachten att Gud är uthi the swaga mächtig och låte sig mit förra fantasticon nådigast behaga.» *Handlingar rörande L. W. samt några hans skrifter* 40, bland Riksarkivets *Biographica*. De 8 verserna Schück 1: 160 not 1, 161.

² Schück 2: 21, 48.

vara för handen. Särskildt början med dess maning till kristenheten att uppmärksamma hans ord påminner synnerligen lifligt om Wivallii vanliga, anspråksfulla skrifsätt. Förmodligen har han ansett sitt *Fantasticon* kunna med fördel tillämpas äfven på Karl Gustaf och med tilläggande af några verser, som särskildt pointerade detta, insändt dikten äfven till honom.¹

En tredje till Wivallius hänförd svensk dikt har jag funnit i handskriften V 11 på Universitetsbiblioteket, äfvenledes i från 1700-talet härrörande afskrift. Den inledes af följande anteckning: "Dessa Rim finnas til at se och läsa på Sal. Wivallii Grafsten, hwilka han för sin död sjelf författat hafwer." Häraf synes framgå, att de äro afskrifna direkt efter minnesvården.

Denna dikt finnes äfven i samtida afskrift på Riksbiblioteket (Biogr. I). En anteckningsbok, däri skvadronsprekanten i Narva, sedermera kyrkoherden i Segersta Eric Laurentii Isæus († 1692) från 1669 nedskrifvit hvarjehanda, som syntes honom märkligt och minnesvärdt, innehåller nämligen bl. a. äfven denna "Wivallij Graffskriff". De bägge uppteckningarna öfverensstämma ej alldeles och detta ej endast i ordform och stafning. Af allt att döma återges texten dock riktigare i den yngre.²

Utom denna har Wivallius skrifvit åtminstone ytterligare två grafskrifter öfver sig själf, hvilket framgår af ett bref från Stechau

¹ Bland *Biographica* i Riksarkivet finnes en af Wivallius författad versifierad lyckönskan till Karl Gustaf af tidigare datum:

Carolus Gustavus
anagr.
Cor Laus Augustus.

Si Christum et Regem, Patriam, Celsosque Parentes
GUSTAVI et Magni nomen et omen amas,
Carole Gustave et COR delicumque Parentum,
Dux eris AUGUSTUS LAUS Patriæque Patris!
Ergo TU amare stude HOS Christi et pie vivere Jesu
In laudes, Patriæ in commoda. VIVE DIU!

Därefter följer en begäran, att den unge fursten skall mottaga en bild af Jesus, som W. vill skänka honom, samt beveka sin fader Johan Casimir till välvilja mot gifvaren. Dikten är med säkerhet författad under fångenskapen 1631 eller 1632.

² Anvisning på Isæus' anteckningsbok har gifvits af Docenten M. Lamm.

till Lidén¹. Den ena, numera okänd, var på sapsfiskt versmått, den andra bär öfverskriften:

Epitaphium
in Obitum
Lavrentii Wivallii
a semet ipso compositum.

Adam war vår första Faar, Och Eva vår första Moor
The dödde bort, lemna oss qwaar I nödh och elände stoor.

Därefter följer dikten "Om Döden Til The Dödelige", som egentligen tillhör den 1641 författade grafskriften öfver Erik Pedersson Rooth.² Måhända utgöra de två inledningsverserna om Adam och Eva, som stå utan något sammanhang med det öfriga, anslaget till en påbörjad fjärde grafdigt, behandlande människosläktets elände. Genom skaldens inträffade död kom denna förmodligen att bli oskrifven, under det de efterlevande i stället ansågo sig kunna som grafskrift använda den 28 år gamla dikten "Om döden", hvarvid det efterlämnade fragmentet sattes som öfverskrift. Den första versen öfverensstämmer alldeles med början af den af mig funna dikten.³

Dessa tre dikter af Wivallius ha mycket ringa poetiskt värde, men som bidrag till denne underlige och rörlige andes karakteristik sakna de icke intresse. Det har därför icke syntts olämpligt att offentliggöra dem. Grafskriften tryckes — med en enda afvikelse — efter V 11; öfverskriften är ur Isæus' anteckningsbok, likaså stafningen. Den i E 144 befintliga afskriften är icke felfri, så att meningen blir här och hvar icke fullt klar. Uppenbara felskrifningar ha rättats; de angifvas i noterna. Interpunktionen är utgifvarens.

I

Mirabile Fantation

Wivallij N.

Det är

En Underlig Fantation Laurentii Wivallii.

¹ Se SCHÜCK 1: 4.

² Se SCHÜCK 2: 6 — hela grafskriften tryckt hos HANSELLI s. 344 efter Stechaus afskrift.

³ V 11 — ur Stjernelds samling — innehåller utom ett bref af Laurentius Petri en del verser, E 144 handlingar till den politiska historien.

Wiwallius:

Jag föll uti en dwahla,
 I en sömn tung och swår,
 Och hörde en röst så tahlä:
 Märk innan tijo åhr
 Hwad som skall skie och hända;
 Min ord tu ey förglöm!
 Sedan är Werldzens ända,¹
 Stat up af syndsens dröm!
 Augustus skall sammankalla
 Furstar i Brunswijkz² land.
 Der skall litet³ nederfalla
 Och kyssa hans fot och hand.
 Litel³ skall der från med många
 föras till Augusti land
 Och med stor gråt bortgånga
 Theu Keyser Ferdinand.
 Augustus⁴ skall öfwer Elb och Oder
 blifwa Herre och Öfwerman
 Och winna stor prijs och heder
 I Häss och Dyringe land,⁵
 Oansedt en mechtig furste
 Thed gråter på Kongz sten,
 Oansedt höglerde prester
 I hiertat få stor pijn,
 Oansedt Rom wäl biuder
 Til Dannemark Broderskap;
 Och hwad de sammansiuda,
 Gör Gud til galenskap.
 Se när et Leyon ryter
 På Essar(?) och furstar af Rein,⁶

¹ Dessa fyra verser äro citerade i ett bref till Nils Nilsson, se SCHÜCK 1: 160 not 1; följande ord stafvas där olika:

»Märck — — — — år
 Huad — — skee. — — —
 — — — — —
 — — — wärdsens — —.»

² Braunschweig.

³ Felskrifning för Tilly?

⁴ I hdskr.: Augusti.

⁵ Hessen och Thüringen.

⁶ Möjligen felskrifning för Chur och furstar?

Och när Augustus skiuter
 På två furstar af Mein,¹
 Och när en stad brinner
 Och fångas en mächtig Man,
 Der som *Rengis*² han rinner
 Uti den floden Mein,
 Då skall Augustus inrijda
 I Nörnbärg med stor ähr,
 Och der på alla sijdor
 Samkombst en stor krigshär.
 Då skola i gemen swärja
 The redelig krigsmän:
*Tagen*³ i hand vår wärja,
 följen August till Mein!
 Då skall Augustus tala
 Och taga på sin⁴ hatt:
 Munken⁵ skall oss⁶ betala
 Och gifwa wårt⁷ krigzfolk mat.⁸
 Då skall för Ratisbona⁹
 giöras att i¹⁰ floden Donau
 Sig¹¹ twätta Swänka fruer
 Och sedan i floden Donen.
 Då skall August tilskrifwa
 Strassburg och slessierland.¹²
 Då skall den Rein sig gifwa
 Godwillig under hans hand,

¹ Main.

² I hdskr.: Bengis. — Regnitz, biflod till Main.

³ I hdskr.: Lagen.

⁴ I hdskr.: tin.

⁵ München.

⁶ I hdskr.: och.

⁷ I hdskr.: våra.

⁸ De senaste fyra verserna citeras i ett bref till Nils Nilsson. — Följande olikheter finnas där:

Tå — — — — —

— — — — sin —

Münechen — oss — — —

— — — wårt — — —, Se SCHÜCK 1: 161.

⁹ Regensburg.

¹⁰ Saknas i hdskr.

¹¹ I hdskr.: Tig.

¹² Felskrifvet för Elsasserland?

Oansedt man wäl finner
 Många med Spanska skor,
 Hälst der som Rein han rinner
 Under sin bryggia stor.
 Då skall Ullma¹ tilsända
 Augusto stor præsent
 Men Ausburg af Tyranners händer
 blifwa ynkelig upbränd.
 Derföre när Tyrolis länder²
 Begiärer frid och fäst,
 Skall August sig omwända,
 Slå ner till fot och häst.
 Då skall en krigzhär wijka
 Och drukne i boden siö.³
 The bönder på Ens ey swika,
 Om de än skulle döö.⁴
 Sedan skall Religion upkomma
 I Beyer och Ungerland.
 Sedan skall mången frijdzbrief komma
 från Keyser Ferdinand.
 Men all land, Rikz och Siöstäder
 Uprusta stor krigsmacht,
 At alle Papistische seder
 Platt blifwa ödelagt.
 Och thetta må frij tola
 Tysk, Beyer och Ungerland,
 Skola swärja Augusto alla,
 Siebenburgen sammalund.
 Sedan skola de Ottomaner⁵
 betaga Lutheri lära.
 Sedan skola de Persianer⁶
 Giöra Augustus ähra.

¹ Ulm.

² I hdskr.: händer.

³ Bodensjön.

⁴ Enns, flod och stad i Österrike. Bönderna i öfre Österrike beredde den habsburgska regeringen mycket bekymmer genom sitt sega fasthållande vid protestantismen. Senast 1626 hade där utbrutit ett stort uppror. Se RITTER *Deutsche Geschichte* 1555—1648 II: 105, III: 332.

⁵ Turkarne.

⁶ Perserna.

Sedan skola tu ögon skina
 På Keyser Ferdinand.
 Sedan skall hans Son bortrymma
 Från Beyer och Ungerland.
 Sedan skall Augustus rijda
 På Heidelbärgz gata inn,
 Och wid hans wänstra sida
 Fredrich med Darium sin.
 Sedan skola sig *pfalzer gläda*¹
 Och hafwa deras herre igen.
 Sedan skall Augustus rijda
 Med mång tusend i Wein.²
 Sedan skall Augustus wara
 Then förste och sidste Monarch.
 Mit tal tu wäl förwara
 Och skrif thed på en ark!
 Sedan skola de Söner rijfwas
 Om theres faders Crona.
 Sedan skola de två bortdrifwas
 Utaf then yngesta Son.
 Sedan skall then flod,³ som rinner
 Emillan de största Söar,⁴
 Åtskillia danska qwinnor
 Ifrån de Swänska Möör.
 Sedan skola de Norska Konor
 Tillreda swänskes mat,
 Och Halland, Bleking och Skåne
 Gifwa till Swerige skatt.
 Sedan skola två unga Swaner
 Strida om theras näst.
 Sedan ser du theras grannar,
 Mång tusend Man til häst.
 Sedan få de Poloniter
 Inbördes krig i land.
 Sedan ropa de Muscoviter
 Hielp, hielp och bistånd.

¹ I hdskr.: platz ser glada.

² Wien.

³ Öresund, som förbinder två haf?

⁴ I hdskr.: Suar.

Då skall Augustus hela,
 Det andra sargat sår.
 Då skola de alla fela,
 Som honom emot står.
 Då skola Post Ryttare rijda
 Öfwer Alphes till och från,
 Hwilka stor krig betijda.
 Min ord du ihugkom!
 Oansedt de hafwa dödat
 Hendrich then Konung from,¹
 Doch skall hans Son utöda
 Then Påfwiske religion,
 Doch skola de Huggoniter²
 Öfwer Franc och Navarre land,
 Öfwer botteunger och Sanoger
 få macht och öfwerhand,
 Förfölja de stolta Spanier
 Till vatten och land.
 Doch skall et Leyon taga
 i Spanien land och Slott
 Och en³ Jägar höra iaga
 Det Spaniske krigsfolk.
 Doch skall then högsta af Spanien
 I Mordill sit hufvud klå.
 Doch skall et äpple af Oranien
 Härligen i Spanien gå.
 Nu skola Venetianer
 Följa Augustus⁴ till krig.
 Tå skola de stolta romaner
 Förderfwas ynkelig.
 Tå skall⁵ Tijberis rinna
 Röd med Menniskio blod.
 Nu skall Engelburg brinna —
 Hwar är nu Rom tin Gud?
 Sedan skola Neapolitaner,
 Sedan skall och⁶ Jinueserland,⁷

¹ Henrik IV af Frankrike.

² Huguenotterna.

³ I hdskr.: et.

⁴ I hdskr.: Augusti.

⁵ I hdskr.: skola.

⁶ I hdskr.: han.

⁷ Genua.

Sedan skola och florentiner
 bära palmqwist i hand.
 Sedan skall en part wed Portugal
 Springa i stycken trij.
 Sedan skall ett leyon af Septentrional
 Regera Colrentz By.
 Sedan skal Arabien och¹ Tartarien '
 Begära af Augusto fred.
 Sedan skall hela Barbarien
 Falla för Christo ned.
 Sedan skall sig omvända
 Till then Christeliga tro
 Med hierta, Mun och händer
 Alla the på Jorden boo.
 Sedan skall sig försambla
 Och blifwa en fårajord
 The unge med the gamla.
 Skrif up och tänk min ord!

Wivallius:

Om iag än fantiserar,
 Om iag än drömmar thed,
 Min ord doch observera
 Tu wärdige Christenhet!
 Konung Carl, af alla kiender,
 Af alla hålles kiär,
 I alla rum och länder
 Det lof och rychte bär,
 At han med dygd och lära
 begynner sin trons ähra
 Utsprida här och thär.
 All verlden skall nu snart höra
 Kung Carl med tapper hand
 sit folk styra och föra
 Hwar efter värde och stånd
 I redeliga stycker
 Med seger och med lycka
 Till watten och land.
 Så skall sig och förmehra
 Hans Scepter och hans Chron,

¹ I hdskr.: af.

Dygden i alt regera
 Och pryda kongabloden,
 Hans lof skall sig utbreda
 Och för honom bereda
 Ännu en större Thron.¹

II.

Wiwallij Graffskrift.

Eva war vår första Moor,
 Adam war vår första Faar.
 Tänck tu Syster, tänck tu Broor,
 Oss omsider döden taar.
 Ett Exempel här tu haffwer.
 Wivallius han höltz för snell;
 Döden honom i backen graffwer,
 Han har sedt sin sista quäll.
 Han är kommen til sin Fader,
 Lasse i Wiwalla, som fordom
 Bodde när wijdh Nerkiestaden,²
 En rättferdig man och from.³
 Wåra Siälar Gudh i högden
 Frögde nu och ewinnerlig!
 Lengtom alla til den frögden,
 Den iag önskar tig och mig!

* * *

Neptun⁴ afwundas icke då,
 När desse ord på min graf stå.

¹ En del namn ha ej kunnat identifieras.

² I V 11: Närke's städer. Wivallius ägde under sina senare år fäderne-
 gården Wiwalla nära Örebro. — Lasse i Wiwalla är W. själf.

³ De tre sista raderna lyda hos Isæus:

Lasse uti Wiwalla
 Sochen bodde wijdh Nerkie staden
 En rättferdig man och gladh (from öfverstruket).

Wiwalla är en gård, ingen socken.

⁴ Måhända afses Pluto, underjordens gud?

Han ligger nu i iorden qwar,
Som hatad blef, dock trognast war.¹

Bland alla de rika naturgåfvor, Wivallius i själfmedveten stolt-
het så gärna lyste med, skattade han säkerligen icke minst en
föregifven förmåga att med profetisk blick ur framtidens dunkel
urskilja ödena. Under sin fångenskap i Stockholm 1631 och 1632
inlämnade han vid åtskilliga tillfällen till Rådet profetior på vers
och prosa. De äro till innehåll som form mycket ojämnna. Somliga
äro torra och magra och utan spår af inspiration; andra utmärkas af
för den tiden sällsynt prakt och glöd.² Anspråkslös är Wivallius
icke. Vål skulle han helst velat tåga med sina profetior, men han
vågade icke: det var Gud själf, som befallde honom tala. "Thet
är ock bättre, at iag får meniskors ogunst än Gudz ewiga wrede. —
Gudz willia är thet, säger jag, ty iag holler thet aldeles therföre,
att sådant är en underlig Gudz uppenbarelse, oss hans barn till en
warning, oansedt thet är en fantasie, som mig i thenna natt före-
kom", skrifver han en gång. Och längre ner i samma skrifvelse heter
det: "Män doch, Nådige Herrer, märker hwad iag skrifwer, oansedt
iag thet kallar fantasie. Kommer ihug at Daniel war ung, och
igenom Gudz magt uppenbarade han ligwål then orätrådige dom,
som fältes öfver Susanna."³ Dessa påståenden, att Gud talade
genom hans mun, återkomma ständigt i dessa profetior jämte för-
maningar till bättring och omvändelse.

Tyvärre insågo de ogudaktiga människorna detta icke lika lif-
ligt som han själf. De hvarken släppte honom lös eller trodde på
hans spådomar. "Män effter så många tala så spotteligen om mig
och thet fantasticon, som iag hafver skrifvit", klagar han,⁴ därför

¹ I stället för de fyra sista verserna slutar dikten hos Isæus på följande sätt:

Neptum:

Nu ligger den i kalla iorden qwar,
Som hatat bleff och likwål trogen war.

² Högst står otvifvelaktigt det hos SCHÜCK 1: 158 aftryckta brefvet till
Nils Nilsson.

³ I en mot Danmark riktad profetia, *Handlingar etc.* 134.

⁴ SCHÜCK 1: 159.

tordes han intet mer säga, — en föresats, som han dock ej länge fasthöll vid.

Innehållet i hans profetior är djupt patriotiskt. Han varnar för Danmarks stämplingar med påfven, kejsaren och Spanien och söker göra troligt, att danskarna vilja ställa till uppror bland de missnöjda bönderna; han siar om att Sverige skall bli rikt och mäktigt och dess fiender komma på skam. Kejsarens undergång är nära; han skall störta hufvudstupa i helvetets afgrund. "Män hans aff-gud Påffwen med all sit spökerij blifver benåd att komma strax ther hoss in Purgatorio eller skärzElden."¹ I en dikt "De Aquila Romanorum et Leone Svecorum" skildrar han den romerska örnens storhet och öfvermod, hvilket dock icke kunnat hindra, att den nu låge för det svenska lejonets fötter.

Tu Leo, vive, vale!

Tu regnare Deo, miseris jus reddere, justos
Semper amare, opibus perge juvare pios.
Itala, Bohemica et Germanica et Hungrica Sceptra
Coelitus atque plura Ti dabit ipse Deus,
Et quæ Christigenum voluerunt perdere gentem,
Ti Leoni discant subdere colla iugo.²

Men då Sverige intager Roms plats bland staterna, är det helt naturligt, att Gustaf Adolf jämställes med Augustus, den svenska världsmaktens grundläggare med den förste romerske kejsaren. Af Augustus är ju för öfrigt Gustavus anagram:

SEMPER cum AVGVSTO certat jam AVGVSTVS ADOLPHVS
Cui vere AVGVSTI nomen et omen erit.
Num AV-GVSTAVI firmatum est coelitus omen,
Ergo ille AVGVSTI nomen et omen habet.²

Sitt allra vackraste uttryck har denna fosterländska profetia fått i ett bref till sekreteraren Nils Nilsson. Sveriges upphøjelse är inledningen till rättfärdighetens och Kristi rike på jorden.

"Hörer mig till med vnder och gläder eder, I Christne, vårt land är i himmelen, och the christtrognas förlosning i högden; the

¹ I bilagan till en skrivelse af den 9 sept. 1631. *Handlingar etc.* 35.

² *Handlingar etc.* 169.

förra tider hafva nu fåt en ende och therföre hafver solen mist sitt skeen, och see, nu förändra sig all ting, och hwad förr warit hafver, thet skall nu ombytas, alla käijsardömme, alla konungarrike och alla härskap, och sedan lyser oss rättfärdighetens sol i ewighet med en ovtsäyelig glädie, hwilken sool är Christus Jesus then korsfäste.¹

Det har synts mig nödvändigt att anföra allt detta, för att man skall kunna förstå Fantasticon. Denna dikt är nämligen onekligen ganska torr och oklar, men sedd mot bakgrunden af de tankar och stämningar, som tidtals nästan helt fyllde Wivallii sinne hösten 1631, vinner den dock gifvetvis i intresse. Den är skrifven förmodligen i slutet af augusti eller början af september detta år,² sålunda under den svåra tiden före slaget vid Breitenfeld, och lycka och seger siar den redan åt konungens företag. Hufvudtankarna äro följande: Augustus, d. v. s. Gustaf Adolf, skall gå från seger till seger genom Tyskland. Kejsaren kufvas, kurfursten af Pfalz återinsättes, Danmark krossas, och de skånska provinserna införlifvas med Sverige. Papismen utrotas öfver allt: Tibern skall rinna röd af blod och Engelsburg brinna. Polacker, ryssar, turkar, perser, araber, tartarer och "hela Barbarien" underkasta sig Gustaf Adolfs välde. Därefter skall hela jorden omvända sig till kristendomen, och alla, unga som gamla, blifva en fårahjord. Gustaf Adolf skall vara den förste och siste monarken i detta världsvälde. Kristi rike är nära. Allt detta skall ske på tio år: "Sedan är werldzens ända."³

Det är i Wivallii skrifter från denna tid ett starkt patriotiskt

¹ SCHÜCK I: 159.

² Se s. 77 not 1.

³ Spådomen om världens undergång efter 10 år söker han i brefvet af den 28 okt. bortförklara. Se SCHÜCK I: 159. Men äfven på åtskilliga andra ställen uppehåller han sig vid världens snart förestående slut. Det heter exempelvis i en dikt:

Et sic labentur pereant tua sceptraque, munde,
Coelos et terras destruet igne Deus.

Handlingar etc. 169. — Ungefär samma tankar som i Fantasticon uttryckas kortare i det latinska Prognosticon, som är tryckt hos SCHÜCK I: 161. De med stor stil tryckta bokstäfverna äro siffror, hvilkas summa blir för första raden 1631, för den andra 1632 o. s. v., t. o. m. 1640 för den sista.

inslag. Vål kan man vid andra tillfällen tvifla om åktheten af denne åfventyrarens fosterlåndskhet; den var nog hvarken djup eller stark, och önskan att behaga konung och råd har naturligtvis i hög grad spelat in. Men säkerligen har på samma gång hans lättrörda natur hänförts af storheten och djärfheten i den svenske konungens företag,¹ och därför bli hans profetior i sin mån viktiga tidsdokument, ett uttryck för det svenska folkets känslor vid tiden för sitt uppvaknande och sin största insats i världsutvecklingen.²

¹ »Oansedt thet iu skulle för alla Människiors ögon synas största dårskap att vara, hward han sig företager, så trom doch wisserrligen thetta: att Gud uträttar stora ting igenom honom, som aldrig nogon människa nu kan tro», heter det i inlagan af den 9 september, *Handlingar etc.* 39.

² De tankar, som Wivallius nedlagt i dessa profetior, återkomma i hans på Kajaneborg författade »Svea Rikes Ringmur» (se Schück 1: 205 ff.). Drömmarna om den eviga freden, om kristendomens slutliga allenavålde på jorden genomgå åfven detta arbete. Men Wivallius tror numera ej längre, att det är Sverige, som skall genomföra dem.